

11. desember 2003

Sjómannaafsláttur felldur niður í áföngum

Fjármálaráðherra hefur lagt fram lagafrumvarp sem kveður á um að sérstakur sjómannaafsláttur sem kemur til viðbótar almennum persónuafslætti til lækkunar tekjuskatts sjómanna verði lækkaður í jöfnum árlegum áföngum frá árinu 2005 og falli niður frá og með árinu 2008. Meginrökkin fyrir þessari aðgerð eru að þær forsendur sem upphaflega lágu að baki sjómannaafsláttarins séu löngu brostnar og að afnám hans sé í samræmi við ríkjandi viðhorf í skattamálum sem miða að því að fækka sérákvæðum og sértækum aðgerðum, einfalda skattkerfið og gera það gegnserra.

Upphaf sjómannaafsláttar má rekja til ársins 1954 þegar svonefndur hlífðarfata- og fæðisfrádráttur var veittur þeim fiskimönnum sem báru sjálfir kostnað af hlífðarfötum umfram aðra launþega og þurftu að sjá sér fyrir fæði sjálfir. Árið 1957 var frádráttur til fiskimanna aukinn með það fyrir augum að auctvelda mönnum fiskiskipafлотans en á þeim tíma var flotinn mannaður að stórum hluta erlendum sjómönnum. Í dag er hins vegar almennt að finna í kjarasamningum ákvæði um skyldur atvinnurekenda gagnvart launþegum varðandi hlífðarföt og sömuleiðis um fæði til þeirra launamanna sem búa fjærri heimilum sínum, jafnt sjómanna sem annarra launþega. Erfiðleikar við mönnum íslenskra fiskiskipa eru sem betur fer löngu liðin tíð þar sem nú eru oftast nær í boði vel launuð störf við góðan aðbúnað.

Lagaákvæði um sérstakan sjómannaafslátt hafa tekið nokkrum breytingum á umliðnum áratugum. Við síðustu breytingu sem gerð var árið 1991 nam kostnaður ríkissjóðs vegna sjómannaafsláttarinnar um 1,5 milljörðum króna. Kostnaðurinn hefur farið lækkaði á undanföllum árum sem skýrist fyrst og fremst af fækkun starfa til sjós bæði á fiskiskipum og kaupskipum. Árið 2002 nam kostnaðurinn tæplega 1,3 milljörðum króna. Til samanburðar má nefna að árið 2002 voru heildarlaunatekjur vegna sjómannsstarfa um 29 milljarðar króna.

Auk fyrrgreindra raka fyrir afnámi sjómannaafsláttarinnar má nefna að á næstu tveimur árum er ráðgert að afnema sérstakan tekjuskatt einstaklinga, svonefndan "hátekjuskatt." Þótt sú breyting komi vissulega öðrum starfsetúttum til góða munu sjómenn njóta sérstaklega góðs af þessari breytingu þar sem þeir bera í dag hlutfallslega meira af þessum skatti en aðrar stéttir. Þannig leggst um 13% álagningar hátekjuskatts á sjómenn m.v. tekjuárið 2002 á sama tíma og launatekjur þeirra námu aðeins um 6% af heildarlaunatekjum í landinu. Heildarfjöldi þeirra sem nutu sjómannaafsláttar 2002 voru 7.464. Þar af greiddu 1.813 hátekjuskatt eða um fjórðungur sjómanna. Til samanburðar má nefna að hlutfall þeirra sem greiða hátekjuskatt er rétt rúmlega 6% allra framteljenda. Auk þess má nefna áform ríkisstjórnarinnar um almenna lækkun tekjuskatts einstaklinga um allt að 4% á næstu fjórum árum sem einnig skilar sjómönnum hlutfallslega meiri kjarabótum en öðrum stéttum.

Þessar breytingar, afnám hátekjuskatts, lækkun almenns tekjuskatts og afnám sjómannaafsláttar gera skattkerfið einfaldara og skilvirkara, jafna samkeppnisstöðu atvinnuvegganna og stuðla að auknum efnahagslegum stöðugleika.

Hræringar á vinnumarkaði

Í skýrslu Vinnuástandstofnunar um atvinnuástandið kemur fram að 4.400 mánnu voru skráðir atvinnulausir að meðaltali í nóvember. Hlutfallslegt atvinnuleysi var í samræmi við spár ráðuneytisins, 3%. Gert er ráð fyrir því að atvinnulausum fjölgi enn í desember. Nú eru 5.100 skráðir atvinnulausir, nokkru fleiri en ráðuneytið hafði gert ráð fyrir. Atvinnuleysið virðist því enn ætla að breytast tregar en vonir stóðu til. Alla jafna liður töluverður tími frá því starfsfólki er sagt upp þar til viðkomandi einstaklingar koma fram í atvinnuleysisráningu. Nýlegar uppsagnir hjá varnarliðinu eru dæmi um þetta.

Færri eru nú atvinnulausir í fiskvinnslu en fyrir ári og miklu færri sjómenn eru skráðir atvinnulausir nú en þá. Jafn margir eru atvinnulausir og í fyrra sem stórúðu við mannvirkjagerð og þeim hefur fjölgað mjög ört síðustu tvo mánuði. Þá er mikil fjölgun atvinnulausra í öðrum iðnaði en fiskvinnslu.

Töluverðar hræringar eru á vinnumarkaðnum. Fjöldi þeirra sem er að missa vinnuna og bætast á atvinnuleysisráningu hefur ekki breyst tiltakanlega og fjöldi þeirra sem verið hefur atvinnulaus 4-8 vikur minnkar meðan hann vex hjá þeim sem hafa verið án vinnu í 9-25 vikur. Langtímatvinnuleysi eykst lítið. Fjöldi þeirra sem verið hafa atvinnulausir lengur en 1/2 ár er nú um 300 manns minni en hann var mestur snemmsumars. Hins vegar fjölga á ný í hópi þeirra sem verið hafa atvinnulausir lengur en 1 ár.

Framfarir við afgreiðslu fjárlaga á Alþingi

Miklar framfarir hafa orðið við afgreiðslu fjárlaga undanfarinn áratug. Verklag rammafjárlaga sem innleitt var árið 1992 hefur gert forgangsriðun verkefna markvissari og aukid sé yfirsýn yfir ríkisfjármálin. Þá hefur langtímaáætlun í ríkisfjármálum verið fest í sessi með því að ríkisstjórnin hefur lagt hana formlega fram sem stefnumörkun sína. Framangreindar breytingar hafa leitt til þess að stefnumörkun fjárlaga næsta árs liggur fyrir á vormánuðum og ráðuneytin forgangsraða útgjöldum sínum innan ramma fyrir mitt ár. Afgreiðsla Alþingis og störf fjárlaganefndar hafa undanfarin ár tekið mið af þessum breytingum og hafa vinnubrögð þar orðið sífellt markvissari. Þannig hefur nefndin meiri yfirsýn og horfið hefur verið frá þeim vinnubrögðum fyrri tíma að farið sé yfir stöðu einstakra fjárlagaliða í árslok og þeir fái mest sem eyða mestu. Er það svipuð þróun og orðið hefur hjá ráðuneytum í kjölfar rammafjárlaga. Breytt vinnubrögð Alþingis og fjárlaganefndar hafa orðið til þess að afgreiðsla fjárlaga fer nú mun fyrir fram en áður. Þannig voru fjárlög fyrir næsta ár samþykkt 5. desember sl. Á árum áður var reglan sú að fjárlög voru afgreidd 2 til 3 dögum fyrir aðfangadag oft undir mikilli pressu og dæmi eru um afgreiðslu á milli jóla og nýárs og jafnvel eftir áramót. Jafnframt voru miklar breytingar gerðar á fjárlagafrumvarpinu á síðustu dögum þingsins og í raun má halda því fram að ekki hafi legið fyrir nægilega skýr yfirsýn yfir ríkisfjármálin við þá afgreiðslu. Eftir afgreiðslu Alþingis átti síðan eftir að prenta lögin, staðfesta þau og birta. Stofnanir ríkisins gerðu því rekstraráætlanir sínar þegar komið var vel inn á fjárlagaárið. Á þessu sviði hefur í raun orðið bylting til batnaðar. Nú síðast með því að allar breytingar á tekjum og gjöldum voru afgreiddar við 2. umræðu fjárlaga 25. nóvember sl. Mikilvægur þáttur í þeirri breytingu er að efnahagsforsendur fjárlaga liggja fyrir fyrir en áður þannig að hægt er að leggja fram samtímis endurskoðun tekna og gjalda. Fjárlagafrumvarpið lá fyrir Alþingi nánast í endanlegri mynd nokkrum dögum fyrir 3. umræðu og umfjöllun um heildarmiðstöðuna, lánsfjármál, efnahagslega þýðingu ríkisfjármálanna og önnur atriði varð því markvissari. Þakka ber Alþingi og fjárlaganefnd þeirra þátt í þessum umbótum á fjárlagaferlinu.

Aukinn tekjuafgangur ríkissjóðs 2004

Fjárlög fyrir árið 2004 voru samþykkt í lok síðustu viku með rúmlega 6,7 milljarða króna tekjuafgangi í stað 6,4 milljarða í fjárlagafrumvarpinu. Er niðurstaðan í samræmi við þá stefnu ríkisstjórnarinnar að beita ríkisfjármálum til aðhalds á næsta ári vegna vaxandi stóriðjuframkvæmda. Lánsfjárafgangur, eða það fé sem ríkissjóður hefur til ráðstöfunar til að greiða niður skuldbindingar sínar, er áætlaður 14 milljarðar króna í fjárlögum. Hafa ber í huga að í fjárlögum er ekki gert ráð fyrir tekjum af sölu á eignarhlut ríkissjóðs í fyrirtækjum og er því um verulegan afkomubata að ræða frá þessu ári. Hægt er að nálgast efni fjárlaga fyrir árið 2004 auk skýringa á breytingum frá fjárlagafrumvarpi á veffanginu fjarlog.is.

Afkoma ríkissjóðs, ma. kr.	Frumvarp	Fjárlög
Tekjur	279,4	282,0
Gjöld	273,0	275,3
Tekjuafgangur	6,4	6,7
Hreinn lánsfjárfjöfnuður	13,7	14,0

Tekjur ríkissjóðs jan-október		
	2001-2002	2002-2003
12 mánaða breytingar, %		
Skatttekjur alls	3,3	6,3
Tekjuskattar	2,1	2,5
Tryggingagjöld	7,6	11,2
Eignarskattar	0,4	-15,9
Veltuskattar	3,4	9,8
Tekjur alls	5,2	10,8

Gjöld ríkissjóðs jan-október		
	2001-2002	2002-2003
12 mánaða breytingar, %		
Almenn mál	18,0	2,2
Félagsmál	12,4	12,7
Atvinnumál	3,7	10,1
Vaxtagjöld	6,7	-24,0
Önnur útgjöld	3,2	15,6
Gjöld alls	10,6	8,2

Greiddsluafkoma ríkissjóðs jan-október		
M.kr.	2002	2003
Handbært fé frá rekstri	-14.397	-19.162
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-7.345	1.476
Alborgun lána	-28.558	-30.654
Br. lánsfjárfjöfnuður	-43.403	-35.428
Lántökur	43.465	27.439
Greiddsluafkoma	61	-7.989

Ýmsar hagtölur		
	2002	2003
12 mánaða breytingar, %		
Verðbólga - desember	2,0	2,7
Kjarnaverðb. - desember	2,8	3,0
Launavísitala - október	5,9	5,5
Heildarvelta janúar-ágúst	7,0	-0,2
Smá.velta janúar-ágúst	6,6	2,3
Atvinnuleysi - nóvember	2,8	3,0